

Prof. dr hab. Wiesław Jamrożek
Zakład Historii Wychowania
WSE Uniwersytetu im. A. Mickiewicza
w Poznaniu

Ocena osiągnięć dra Ryszarda Ślęczki ubiegającego się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Dr Ryszard Ślęczka jest absolwentem Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Podczas studiów historycznych w krakowskiej WSP miał możliwość obcowania z wieloma wybitnymi osobowościami ówczesnego świata nauki, historykami: Stanisławem Grzybowskim, Aleksandrem Krawczukiem, Stefanem Skowronkiem, Feliksem Kirykiem. Podczas studiów aktywnie uczestniczył w studenckim ruchu naukowym historyków, gdzie poraz pierwszy zetknął się z problematyką dziejów wychowania. Jeszcze w trakcie tych studiów osobą R. Ślęczki zainteresował się znany polski historyk wychowania Zygmunt Ruta, który zachęcił Go do udziału w seminarium prowadzonym przez prof. Józefa Buszkę. To w ramach tego seminarium przygotował pracę magisterską nt. *Szkolnictwo podstawowe Krakowa w latach 1945-1961*.

Zaraz po zdaniu egzaminu dyplomowego obecny Habilitant otrzymał od ówczesnego dziekana Wydziału Humanistycznego WSP im. KEN – prof. Czesława Majora propozycję zatrudnienia na stanowisku asystenta stażysty. W konsekwencji Ryszard Ślęczka rozpoczął w 1987 r. pracę w Katedrze Historii Oświaty i Wychowania WSP im. KEN. Jego opiekunem naukowym został wspomniany wcześniej prof. Zygmunt Ruta. To pod jego kierownictwem naukowym R. Ślęczka przygotował dysertację doktorską nt. *Szkolnictwo zawodowe Krakowa w latach 1945-1961*. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli: prof. Jacek Chrobaczyński oraz prof. Stanisław Gawlik. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii R. Ślęczka uzyskał na podstawie Uchwały Rady Wydziału Humanistycznego (Jego macierzystej uczelni o zmienionej już nazwie) Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej z dnia 20 października 2000 roku. Należy stwierdzić w tym kontekście, że na bazie tej rozprawy ukazała się publikacja o tym samym tytule wydana przez Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w 2003 roku.

Wszczęte przez dra Ryszarda Ślęczkę postępowanie habilitacyjne zostało oparte – zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* – na cyklu publikacji powiązanych tematycznie: *Szkolnictwo zawodowe Krakowa i województwa krakowskiego w XX wieku*. Na osiągnięcie to – jak wskazuje sam

Habilitant - składają się: jedna monografia autorska, jedna monografia współautorska oraz cykl trzynastu artykułów. Owa monografia autorska to książka pt. *Szkolnictwo zawodowe Dyrekcji Okręgowej Szkolenia Zawodowego w Krakowie w latach 1949-1956*, która została wydana staraniem Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Pedagogicznego (Kraków 2016). Z kolei monografia współautorska pt. *Z dziejów szkolnictwa międzywojennego Krakowa* (przygotowana we współpracy z innymi autorami: Katarzyną Dormus i Janem Rysiem), wydana została przez Wydawnictwo Naukowe UP (Kraków 2019). Na wspomniane trzynaście tekstów składają się artykuły opublikowane zarówno na łamach czasopism (3), jak i publikacji zbiorowych (10). Należy zauważyć już na wstępie, że spośród tych trzynastu tekstów bezpośrednio do Krakowa i województwa krakowskiego odnoszą się cztery artykuły. Skonstatować jednak można, że większość z pozostałych artykułów odnosi się do wskazanego zasięgu terytorialnego pośrednio. Być może należało poszerzyć tytuł owego głównego osiągnięcia o szkolnictwo zawodowe w Drugiej Rzeczypospolitej i w okresie powojennym (nie tylko w czasach PRL)? Nadal jednak dość daleko od tematyki głównego osiągnięcia naukowego pozostawałaby problematyka artykułu pt. *Wychowanie patriotyczne i obywatelskie w działalności szkolnych organizacji młodzieżowych w latach trzydziestych Drugiej Rzeczypospolitej*¹.

Poddając ocenie publikacje Habilitanta składające się na główne osiągnięcie naukowe można zwrócić uwagę – choćby w kontekście wymienionych powyżej druków zwartych - monografii (bardzo ważnych w kontekście starań dra R. Ślęczki o nadanie Mu stopnia naukowego dra habilitowanego) i niektórych artykułów, że mieszczą się one w kręgu tzw. badań regionalnych, odnoszonych do określonego terytorium – jak pisał wybitny polski metodolog historii, Jerzy Topolski - „mniejszego aniżeli kraj, państwo czy w jakiś inny sposób wyodrębniający się teren”². Takim terenem jest z pewnością Małopolska (w przeszłości łączona z Krakowem i województwem krakowskim³). Należy zaznaczyć, że badania regionalne dra R. Ślęczki nie przypominają jednak tego ich tradycyjnego typu – o którym pisał wspomniany już metodolog i historyk - realizowanego na przykład w ramach tzw. „historii lokalnej czy regionalnej, uprawianej poza ośrodkami naukowymi” i często zupełnie po amatorsku⁴. Można już w tym kontekście wyrazić opinię, że badania regionalne i ich efekty w wykonaniu Habilitanta cechuje – co należy podkreślić - duży profesjonalizm, charakteryzujący badaczy właściwie do nich przygotowanych (tak pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym). Habilitant dysponował i dysponuje niezbędną wiedzą o badanym regionie (zarówno w aspekcie szerszej wiedzy historycznej, jak i wiedzy dotyczącej jego czasów najnowszych), również

¹ Ów artykuł znajduje się w pracy zbiorowej pt. *Niepodległość i wychowanie. Z doświadczeń II Rzeczypospolitej*, pod red. W. Jamrożka, M. Pękowskiej, E. Kuli, Kielce 2012.

² J. Topolski, *Marksizm i historia*, Warszawa 1977, s.428

³ W przeszłości - choćby w okresie międzywojennym - wyodrębniano również tzw. Małopolskę Zachodnią z Krakowem i Małopolskę Wschodnią ze Lwowem.

⁴ J. Topolski, *Marksizm i historia ...*, s. 424 i in.

odpowiednim przygotowaniem z zakresu warsztatu badawczego, respektującego dyrektywy współczesnych badań historyczno – pedagogicznych. Potwierdza te kompetencje także w innych obszarach badawczych, wykraczających poza zakres tematyczny głównego osiągnięcia, ale związanych z Małopolską⁵.

W tym kontekście można stwierdzić, że badania regionalne zajmują nadal ważne miejsce we współczesnej nauce, w tym także i w historii wychowania - bliskiej autorowi niniejszej recenzji. Ich rezultaty – na co zwracał wielokrotnie uwagę i w różnych okolicznościach recenzent - są przydatne dla budowania większych syntez i pisania prac o charakterze bardziej ogólnym.

Jak przyznaje Habilitant, do prowadzenia dalszych badań nad szkolnictwem zawodowym, po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, zachęcił Go wspomniany już prof. Zygmunt Ruta, promotor w przewodzie doktorskim. W badaniach nad szkolnictwem zawodowym Krakowa i województwa krakowskiego Habilitant wykorzystywał bogaty materiał źródłowy, pochodzący z miejscowych archiwów, ale też i centralnych (przede wszystkim Archiwum Akt Nowych w Warszawie), a nawet i zagranicznych (choćby Centralnego Państwowego Historycznego Archiwum Ukrainy, Oddział we Lwowie).

Ważną pozycją wśród dokonań Habilitanta, składających się na Jego główne osiągnięcie naukowe jest wspomniana powyżej książka autorska nt. *Szkolnictwo zawodowe Dyrekcji Okręgowej Szkolenia Zawodowego w Krakowie w latach 1949-1956*. W pracy tej Autor zachował zasadniczo układ problemowy, wyodrębniając pięć rozdziałów. W pierwszym z nich, wprowadzającym w problematykę szkolnictwa zawodowego, Habilitant nawiązał do tradycji kształcenia zawodowego w województwie krakowskim, sięgających: XIX wieku, okresu międzywojennego i pierwszych lat po zakończeniu drugiej wojny światowej. W rozdziale drugim przedstawia już organizację szkolnictwa zawodowego w województwie krakowskim i władze oświatowe sprawujące nad nim nadzór. W tej części pracy uzyskuje się odpowiedź na pytanie dlaczego to Autor przyjął jako dolną cezurę w swojej pracy rok 1949? Właśnie w tym roku powołano Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego (CUSZ), który jak pisze słusznie Autor w książce – „miał przejąć szkolnictwo zawodowe i opracować dla niego nowe zasady organizacyjne i programowe. Jego powstanie zamknęło rozpoczęty wcześniej okres likwidacji międzywojennego szkolnictwa, opartego na tzw. ustawie jędrzejewiczowskiej” (s.21). Tenże CUSZ już w roku 1951 wprowadził w Polsce siedemnaście okręgów szkolenia zawodowego, w tym Dyrekcję Okręgową Szkolenia Zawodowego w Krakowie. W rozdziale trzecim dr R. Ślęczka ukazał związki szkolnictwa zawodowego w województwie krakowskim z rozwojem gospodarczym (przemysłem) i rynkiem pracy. Z kolei w rozdziale czwartym przedstawił nauczycieli i uczniów tego szkolnictwa w kontekście „wzmoczonej ideologizacji środowiska szkolnego”. W ostatnim (piątym)

⁵ Zob np.: A. Meissner, E. Ślęczka, M. Pękowska, *Komisja Edukacji Narodowej 1773-1794. Szkoły w Wydziale Małopolskim*, Warszawa 2018.

rozdziale Habilitant podjął kwestie pomocy materialnej udzielanej w szkolnictwie zawodowym województwa krakowskiego i infrastruktury tego szkolnictwa.

Oceniając omawianą wyżej publikację, może niezbyt obszerną, należy zwrócić uwagę na jej stosunkowo szerokie podstawy źródłowe i wnikliwą ich analizę. Pewną drobną uwagę krytyczną i zdziwienie budzi redakcja załączonej w książce bibliografii. Kontrowersje wywołuje włączenie przez Habilitanta (będącego absolwentem studiów historycznych, charakteryzującego się dużym doświadczeniem badawczym) typowych źródeł historycznych (instrukcji programowych) do opracowań. (s. 145).

Można także pozytywnie ocenić włączoną do głównego osiągnięcia monografię współautorską pt. *Z dziejów szkolnictwa międzywojennego Krakowa*. Zgodzić się należy z jej autorami, że publikacja ta stanowi: „przyczynek do badań nad dziejami edukacji krakowskiej w okresie II Rzeczypospolitej, jest próbą chociaż częściowego wypełnienia ... (pewnej – W.J.) luki”. Z analizy treści tej pracy można stwierdzić, że dr R. Ślęczka ma swój duży wkład przede wszystkim w opracowanie rozdziału trzeciego pt. *Z tradycji szkolnictwa doksztalcającego w Krakowie*.

Opiniując publikacje składające się na główne osiągnięcie naukowe można – przy uwzględnieniu wyrażonych powyżej uwag krytycznych - ocenić je pozytywnie (zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym), uznając zarazem, że wnoszą one duży wkład do historiografii polskiego szkolnictwa zawodowego. Ukazują one m.in. wpływ przemian społecznych, politycznych i ekonomicznych na politykę oświatową względem szkolnictwa zawodowego, organizację tego szkolnictwa, realizowany w nim proces dydaktyczno – wychowawczy, wyzwania wobec tego szkolnictwa w kontekście zachodzących zmian, także na rynku pracy.

Oceniając cały dorobek podoktorski dra R. Ślęczki należy wskazać, że składają się na niego dwie publikacje autorskie (w tym jedna praca oparta na rozprawie doktorskiej⁶), dwie współautorskie, pięć prac pod redakcją (współredakcją), trzydzieści cztery rozprawy w publikacjach zbiorowych oraz trzydzieści pięć artykułów zamieszczonych w czasopismach krajowych i zagranicznych. Część z nich była publikowana w czasopismach znajdujących się w bazie European Reference Index for the Humanities i w czasopismach obecnych na liście „B” MNiSW. Wiele z publikacji nie wchodzących w skład głównego osiągnięcia naukowego mieściło się również w obszarze badań regionalnych (dotyczących zwłaszcza szkolnictwa miast małopolskich).

Należy odnotować, że Habilitant uczestniczył w realizacji grantu w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki - w latach 2012-2018 - pt. *Komisja Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje*, realizowanego przez Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów Polskiej Akademii Nauk (i kierowanego przez prof. Kalinę Bartnicką). W ramach tego projektu badawczego podjął i przeprowadził szeroką kwerendę naukową zarówno

w polskich archiwach, jak i w archiwach zagranicznych (Litwy, Rosji i Ukrainy). Rezultatem tego udziału w tym projekcie było w szczególności współautorstwo tomu 6 związanego z tym projektem⁷, a dotyczącym Małopolski: *Komisja Edukacji Narodowej 1773-1794. Szkoły w Wydziale Małopolskim* (Warszawa 2018)⁸. Był przede wszystkim autorem dwóch rozdziałów zawartych w tej publikacji: *Małopolska, jej ziemie, rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny oraz Szkoła wojewódzka i podwydziałowa (przyglówna) w Krakowie (1773-1794)*.

W latach 2013-2016 Habilitant uczestniczył w pracach Komitetu Organizacyjnego Jubileuszu 70-lecia powołania Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, których efektem był Jego udział w przygotowaniu wydawnictwa jubileuszowego⁹.

Odnosić należy także, że dr R. Ślęczka uczestniczył w badaniach nad biografiami uczonych polskich, nauczycieli i pedagogów, w szczególności w ramach zespołu skupionego wokół Pracowni Biografistyki, działającej przy Instytucie Historii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Jak sam stwierdza w zakresie jego biografistyki pedagogicznej ceni sobie szczególnie „opracowanie życiorysu i dorobku naukowego profesora Czesława Majora”¹⁰. Podejmował również badania nad sytuacją materialną i zawodową nauczycieli, początkami zawodowego ruchu nauczycielskiego, problematyką z zakresu pedagogiki opiekuńczej. Interesował się także zawartością czasopism pedagogicznych i ich rolą w rozwoju nauk o wychowaniu.

Index Hirscha ocenianego Habilitanta wynosi 2, a liczba cytowań wg bazy Google Scholar Citations - 5. Należy uznać, że dorobek publikacyjny przedstawiony przez Niego pod względem ilościowym, ale też i merytorycznym w pełni uzasadnia Jego starania o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Oceniając aktywność naukową dra R. Ślęczki trzeba wspomnieć o jego czynnym udziale w licznych konferencjach naukowych o charakterze ogólnopolskim, jak i międzynarodowym, organizowanych przez macierzystą uczelnię, jak i inne ośrodki naukowe w Polsce (z którymi blisko współpracował), zwłaszcza: Uniwersytet Gdański, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Wrocławski. Uczestniczył w sumie w ośmiu konferencjach międzynarodowych (w tym w dwu poza granicami Polski) oraz w ponad dwudziestu konferencjach krajowych. Jeszcze w okresie przeddoktorskim był członkiem komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji historyków

⁶ R. Ślęczka, *Szkolnictwo zawodowe Krakowa w latach 1945-1961*, Kraków 2003.

⁷ W ramach tego projektu powstało czternaście tomów poświęconych Komisji Edukacji Narodowej.

⁸ A. Meissner, R. Ślęczka, M. Pękowska, *Komisja Edukacji Narodowej 1773-1794. Szkoły w Wydziale Małopolskim...*

⁹ *Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Akademia Pedagogiczna, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie 1996-2016*, praca zbiorowa pod red. K. Dormus, R. Ślęczki i J. Wojniak, Kraków 2016.

¹⁰ R. Ślęczka, J. Wojniak, *Professor Czesław Major's activities and his achievements for the implementation of the European Model of teacher Training* (w:) *European ideas in the pedagogical thought: from national to supranational points of view: some totalitarian aspects*, eds. R. Kucha and H. Cudak, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk 2013; Z. Ruta, R. Ślęczka, *Profesor Czesław Major (1938 – 2002)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2008, nr. 3-4.

wychowania organizowanej przez międzynarodową organizację historyków edukacji (ISCHE) w Krakowie w 1996 roku. Natomiast w okresie podoktorskim był członkiem komitetu organizacyjnego 11 konferencji (w tym także konferencji międzynarodowych).

Dr R. Ślęczka przejawiał szeroką działalność organizacyjną na rzecz nauki i jej popularyzacji. Należy w tym kontekście wskazać na jego pierwszoplanową rolę w prowadzeniu Ogólnopolskiego Konkursu Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji im. Profesora Czesława Majorka. Był też autorem regulaminu Konkursu i kolejnych zmian w tym dokumencie. Konkurs swoim patronatem objęło ogólnopolskie Towarzystwo Historii Edukacji.

W pracach wspomnianego Towarzystwa Historii Edukacji uczestniczył też aktywnie Habilitant. Z ramienia Towarzystwa brał udział m.in. w przygotowaniu sympozjum specjalnego nt. *Polskie reformy oświatowe w nurcie europejskich przemian politycznych, społecznych i kulturowych*, które związane było z XIX Zjazdem Historyków Polskich w Szczecinie (17-24 września 2014). W Towarzystwie pełnił także szereg odpowiedzialnych funkcji (był m.in. wiceprzewodniczącym THE i członkiem Komisji Rewizyjnej). Z Jego inicjatywy powstało krakowskie Koło THE.

Dr R. Ślęczka uczestniczył również w pracach Komisji Nauk Pedagogicznych Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. W 2012 roku wybrano go na sekretarza naukowego Komisji. Jeszcze wcześniej włączono Go do trzyosobowego Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, powierzając Mu stanowisko sekretarza, które zajmuje do dzisiaj. Jest też redaktorem wydawnictwa „Biblioteka Współczesnej Myśli Pedagogicznej”. Sześciokrotnie – będąc doktorem - wystąpił także w roli recenzenta publikacji zamieszczanych na łamach czasopism.

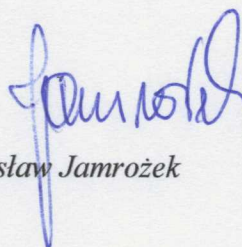
W swojej macierzystej uczelni pełnił również szereg ważnych funkcji. Był między innymi prodziekanem Wydziału Pedagogicznego oraz uczestniczył w pracach wielu komisji rektorskich i senackich.. Był także członkiem Rady Wydziału Pedagogicznego UP.

Na uwagę zasługuje również aktywność dydaktyczna Habilitanta. Prowadził w swojej uczelni zajęcia z historii myśli pedagogicznej, pedagogiki porównawczej, konwersatorium pedagogicznego, kultury organizacyjnej instytucji oświatowych i seminarium dyplomowego. Do momentu złożenia wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego wypromował blisko 80 prac dyplomowych (licencjackich i magisterskich). Razem z prof. Zygmuntem Rutą sprawował też opiekę nad doktorantami.

Za swoją działalność naukową był trzykrotnie wyróżniany przez Rektora Akademii Pedagogicznej/Uniwersytetu Pedagogicznego (2001, 2013, 2016).

Na podstawie analizy przedłożonej dokumentacji można ocenić pozytywnie dorobek naukowo – badawczy, dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski dra Ryszarda Ślęczki. W szczególności pozytywnie należy ocenić – mimo pewnych uwag krytycznych - przedłożony przez Niego cykl tematycznie powiązanych publikacji składających się na Jego główne osiągnięcie naukowe. Osiągnięcie to – stanowiące duży wkład w rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej, a zwłaszcza jej subdyscypliny - historii wychowania - potwierdza kwalifikacje naukowe Kandydata wymagane na etapie ubiegania się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. W konsekwencji można stwierdzić, że **spełnia On warunki określone w art. 16 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym... z dnia 14 marca 2003 roku i** uzasadnia starania dra Ryszarda Ślęczki o nadanie Mu stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych i w dyscyplinie pedagogika.

Poznań, 20.10. 2020 r.

Wiesław Jamrożek